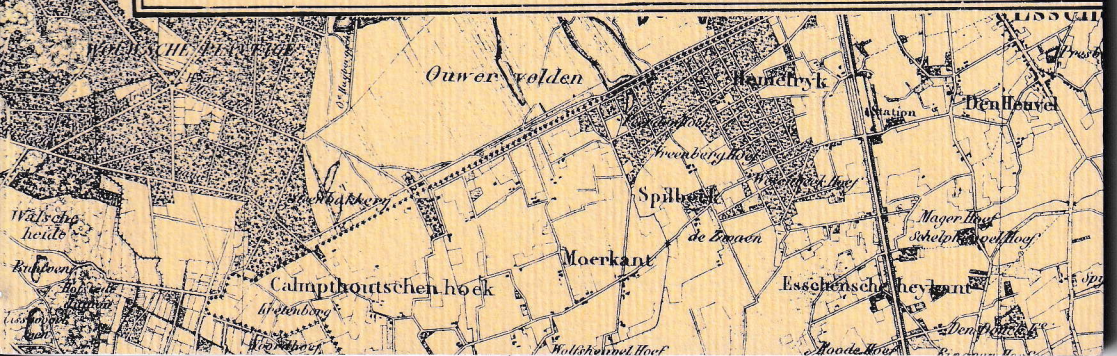

heemkunde kring
DE VIERSCHAER
WOUW

3 ~ 88.

Ja, er is veel veranderd. Maar toch marcheert 't. Ik moest 't meest voor ons moeder doen. Ze kan niet goed meer lopen. Maar ze is hier in twee maanden meer buiten geweest dan daar in 2 jaar. Vaart heb ik niet gehad en geprakteerd heb ik eigenlijk ook niet. Ik kon goed slapen en ik kon goed eten. De eerste weken is 't wel geweest dat ik 'n boodschap MAAKTE om toch maar even met de fiets naar Hèrel te kunnen. Maar dat is nou niet meer. Pas zei ik tegen Frie van der Heijden "ik zit weer zonder tabak". Hij zei, die kun je hier ook krijgen hoor. Toen heeft ie me naar 't winkeltje gestuurd waar hij vroeger in gezeten heeft en ze hadden de tabak die ik hebben moest. Soms kom ik nog wel eens in 't baantje bij ons huis. Want Rinus de Kok waar ik dan naar toe ga woont er recht tegenover. Dan denk ik, ik zou 't toch nog wel gère zelf hebben. Maar 't kon niet anders hè, ik moest 't wel verkopen. Ik heb hier ook werk genoeg hoor. Veel te veel eigenlijk. Ik ben nog al eens aan 't wieën. Maar 't is hier buitengewoon goed. En ons moeder heeft 't ook goed naar d'r zin. Ze is gère hier.

Hebben jullie altijd in Herel gewoond?

Ik ben in Herel geboren, vast neven de pastorie waar nou meester van Ginderen woont. Vader was grutter. De boeren brochten haver en daar maakte vader gort van. Havergort voor de pap. In '14 heeft vader 't huis verkocht aan Kees Sep. Die heeft 't verbouwen want 't was eigenlijk 'n beetje 'n boerderijke en hij heeft er 'n ijzerwinkel in gehad. Daar was 't 'n heel mooie stand voor.

Wij zijn naar de Hèrels Hei getrokken. Vader had daar van Kees IJzermans grond kunnen kopen en daar heeft ie door Kees van Geel voor f 1800,- 'n boerderijke op laten zetten. En daar hadden we 'n kamer voor, 'n voorkamertje, 'n

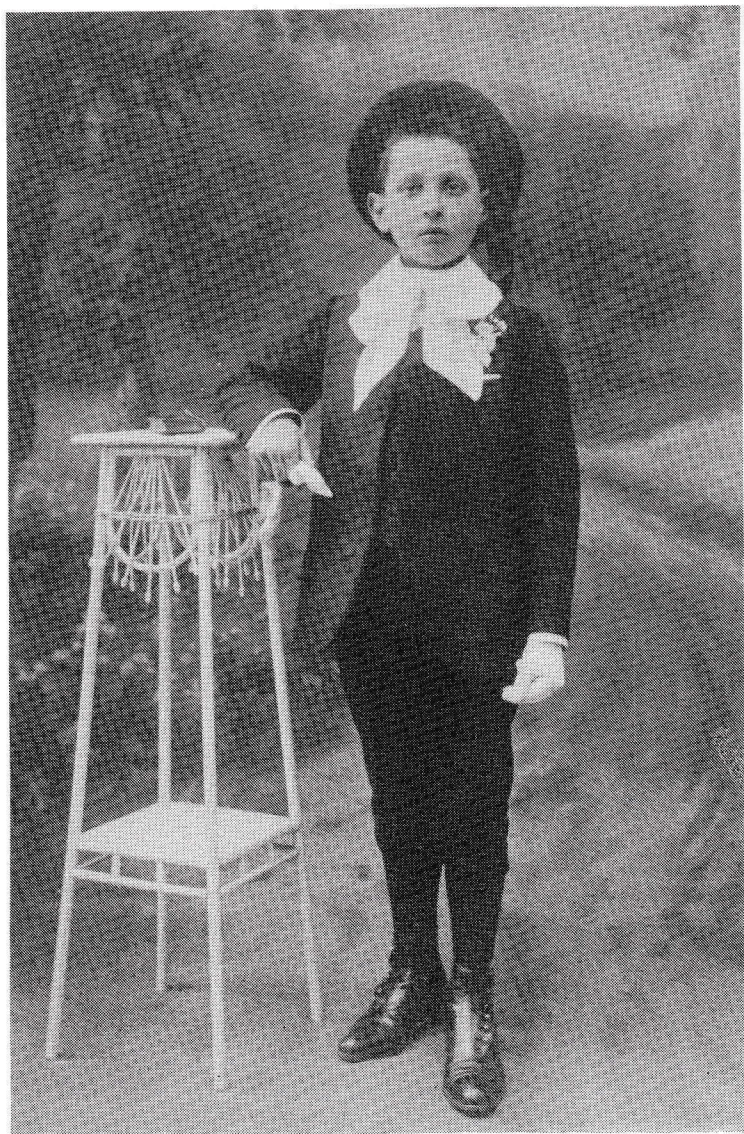
4
keuken, 3 bedsteeën, 'n keldertje, 'n stal waar 3-4 koeien en 2 varkens in konden, 'n pèrdestal en 'n karhuis. Het huis bestaat nog. Buijsen heeft 't gekocht en hij heeft er 'n stal van gemaakt. In '61 zijn we terug naar Hèrel gegaan naar de Kapelstraat en daar hebben we tot april van dit jaar gewoond.

De boeren verbouwden haver voor gort. Havervelden zie je haast niet meer. Zijn er meer gewassen uit die tijd die hier praktisch verdwenen zijn?

De Boekweit hè. Iedere boer had boekweit. Die verkocht ie en 't was voor eigen gebruik. Er werden pannenkoeken van gebakken. Je deed wat vet in de pan. Er werd 'n stukske spek in gesneden. Was er geen spek dan gingen er wat schefkes appel in. Dat smaakte maar niet lekker ook. De boekert werd tussen 14 en 22 mei gezaaid. Dat was vaste regel. Begonnen ze vroeger dan hadden ze kans dat ie bevroor. Zaaiden ze later dan werd de boekert niet zo goed. Dan maakte ie teveel blad. Ik heb 't vaders dikwijls horen vertellen. Hij zei: als 't goed gaat is de boekert in 100 dagen van 't zolder en weer terug erop. Om de boekert met de dorsvlegels te dorsen moesten ze met z'n zes-zen zijn. Dat was vast tarief. Als 't 'n klein boerke was en hij had geen eigen volk genoeg dan gebeurde 't, dat de schoenmaker en de kleermaker kwamen helpen. Ze hielpen mekaar allemaal en voor die mannen was er iets extra's mee te verdienen. Als de leste kar gehaald werd was 't feest. Boven op de boekert werd 'n grote tak gestoken en de kleine kinders uit de buurt mochten allemaal meerijden. En dan werd er gezongen: hooi-fooi boekerde strooi, boekerde kaf, vanavond is de boek er af.

Waarom is de boekweitteelt te niet gegaan?

Boekweit mag niet teveel wind hebben. Vroeger waren er veel kanten en wallen met eiken- en beukenhout en dat was 'n beschutting voor de boekweit. Maar iedereen ging die kanten uitrooien. En de boekweit kon niet tegen de suiker-peeën op. Boekweit was wel voedsel voor de boer maar door- dat ze met peeën meer geld binnen kregen konden ze ook wat anders kopen en zo is de boekweitteelt te niet gegaan.

Een foto van Jan Schrauwen, gemaakt t.g.v. zijn Eerste H. Communie. (foto: coll. J.C. Schrauwen).

U bent op Herel ook naar school gegaan?

Ja, er waren drie meesters. Meester Vermaat, daar is later juffrouw van Mansveld voor in de plek gekomen. Meester Koremans en meester Karremans. 'n Rapport kregen we niet. Dat was toen geen mode. Als kinders niet goed meekonden dan bleven ze 'n jaar zitten. We moesten toch al tot ons 12 jaar naar school gaan.

Wat zag U er met Uw Communie mooi uit.

Ik ben bij de zusters naar de lering geweest. We moesten de lessenboek kennen, mekaant met vragen en antwoorden en dan mochten we ons communie doen. Ik had 'n pakske aan en 'n baret op, 'n pots zeiden wij. Tante Jans was peet over mijn. Ze zei tegen ons moeder hij mag niks te kort komen. Ik denk dat die 't goed (de kleding) betaald heeft. Onder de jongens van de welgestelden waren er verschillenden die 'n horloge kregen. Die heb ik niet gehad. De meskes van de rijkere mensen hadden al flinke gouwe kettingen aan en gouwe bellekes. Ze waren al 'n grote meid om zo te zeggen. 'n Vooraanstaande van de meskes mocht 'n aanspraak doen bij Maria en 'n vooraanstaande bij de jongens, dat was bij ons Jef Daverveldt van de statie, die mocht de doopbelofte herhalen.

Was 't feest?

Je moest naar de mis, dan naar de 2e mis en 's middags naar 't lof.

Wat deden jullie na school?

'n Beetje spelen en thuis helpen. Dinsdags gingen we dikwijls met Van Dijk, 'n kleermaker uit de Kapelstraat, tevoet naar Lepelstraat naar St. Antonius. Dan kwam ie voorbij ons en dan zei ie, kom maar mee. Dan gingen we door de Heipolder dwars over de weg die van Moerstraten naar Bergen liep. Dan bij Loonen de bossen in en daar begon ie te bidden en moesten wij antwoorden. In d'n Luienhoek was 't tientje klaar en daar gingen we bij de Ligne 'n ijzeren vlonder over (die ligt er nou niet meer) en zo over de Pirazenberg in Lepelstraat naar de kerk. Van Dijk kon buitengewoon goed zingen. Die ging altijd naar 't koor en wij bleven achter in de kerk zitten. Als de mis afgelopen was,

gingen we weer naar huis. Het was een uur en drie kwartier lopen.

Heeft U nooit verder willen leren?

Daar werd niet aan gedacht. Ik ben nog wel naar de landbouwschool gegaan, hier in 't pakhuis. Daar hebben we les van de oude meester Koremans gekregen.

U bent ook in dienst geweest.

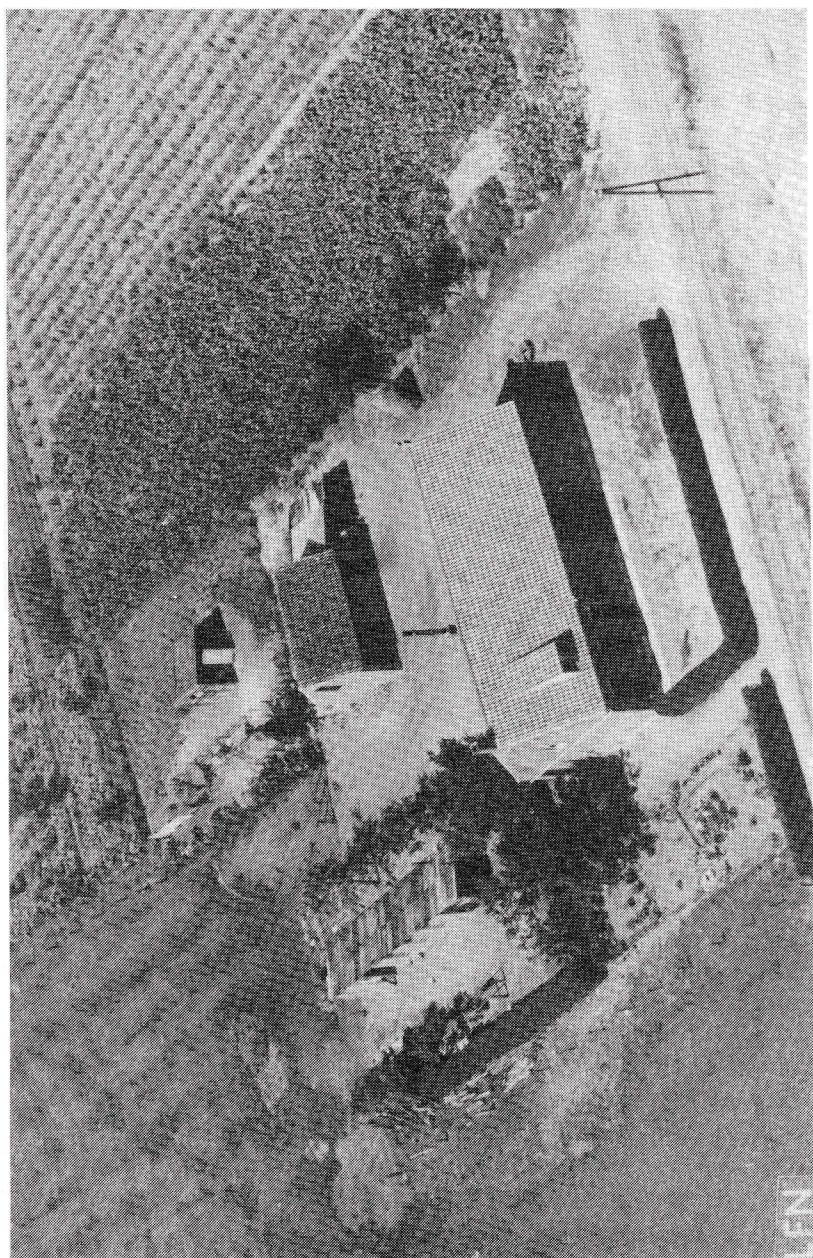
Ja, samen met Ko Bierstekers, Buurtje van Steenpaal, Januske Elst en Marijn van Oers uit de Spellestraat. We lagen op de Korenmarkt. We kregen 'n dubbeltje per dag en 's zondags als we naar huis gingen 70 cent menagegeld omdat we dan thuis in de kost waren. Dat was dus samen f1,40 per week. Maar nou had je in de kazerne van die gaskousjes en als je dan wat te hard over de zolder gelopen had, dan waren die dingen kapot en dat werd allemaal van 't traktement afgehouden. Het gebeurde dat we bij 't uitbetalen maar f 1,15 overhielden.

Er liepen hier vroeger nogal eens zwervers rond. Heeft U er ook gekend?

Jan Reits. Of 't z'n echte naam was weet ik niet maar die was verkleed als hardloper.

Hoe was dat?

Hij had 'n clownspak aan met bellekes en 'n aorig mutske op z'n kop waar ook bellekes aan zaten. Zo kwam ie op Herel en heel de jeugd er achteraan hé. Dan was 't...ha, d'n hardloper!... Hij ging hier en daar langs de deur en dan sting ie te trappelen en te schudden. Dan kreeg ie 'n fooi-ke of iets anders. Het was eigenlijk bedelen he. Ik weet nog dat Marijntje van Eekelen achter 'm aanzat. Maar iedere keer als d'n hardloper Marijntjes dichterbij zag komen liep ie weer 'n eind verder. Marijntje was al 'n jaar of 60 en nog al dik en hij kreeg 'm niet te pakken, hoor. Marijntje van Eekelen was veldwachter op Herel. Maar als er iets bijzonders gebeurde kwamen de marechaussees en o wee, dan was 'r...wat zou ie uitgehaald hebben... Ge weet hoe dat in zo'n dorp gaat.

Luchtfoto van de boerderij van Jan Schrauwen in de Bameer. (foto: coll. J.C. Schrauwen).

4
Gebeurde er wel eens iets bijzonders?

Eigenlijk niet. Er was wel eens ruzie. Dan was 't vechten, mekaar aanpakken en 't mes natuurlijk. In Wouw kregen er eens 'n paar ruzie. D'n ene z'n bijnaam was Kat de Jong. Ze waren al gauw aan 't vechten. D'n een wou uithalen om d'n andere 'n flinke veeg te geven maar die nam 't mes en reepte 'm langs over z'n arm. Nou lieten de mannen zich vroeger nog al eens tatoeëren en die jongen had 'n meidje op z'n arm staan. Daar had die ander met z'n mes dwars doorheen gestoken. Ze zijn naar d'n ouwe dokter gegaan. Die heeft er wat jodium opgedaan en dichtgenaaid en toen had ie gezegd: 't is nog precies geen moord maar bijna was 't een dubbele moord. Dat is hier in Wouw op de Markt gebeurd en hij heeft er toch wel 'n paar maanden voor gehad.

Kwamen er bij jullie ook wel eens lui aan de deur om iets te verkopen?

Er kwamen er wel, maar bij ons stonden meer kleine boerderijkes en veel werkmanshuizen. Die mensen verdienden niet veel, 'n goeie gulden of f 1,50 per dag. Daar was niet veel te krijgen. Die mannen die rond de deur gingen, gingen meer naar de grote boeren. Daar kregen ze wat te eten hè. Als ze vandaag geweest waren duurde 't weer 2-3 weken eer ze terugkwamen met d'r negotie. Ze hadden naalden en spelden en toen die fijne witte elastiek uitkwam verkochten ze die ook. Dat ging vroeger allemaal per el. Dat meetten ze aan d'r arm. Als je 't naderhand nameette kwam je altijd te kort, want zullie trokken er hard aan en als je zelf meet dan leg je 't gewoon neer hè. Er was al wel eerder elastiek voor kousebanden want iedereen droeg lange kousen. De jongens ook, en die hield je met kousenbanden omhoog. Moeder kocht 'n stuk kousenbandenlint en daar kon ze die kousenbanden van maken. Jongens droegen die tijd allemaal broeken tot onder de knie en de meskes lange rokken. Als er bij de zusters op school meskes waren die al moderner gekleed waren, die kortere rokken aanhadden, dan moesten die op de knieën op de grond gaan zitten. Dan moest 't kleedje de grond raken. Raakte 't kleedje de grond niet, dan kregen ze schelles. Dan was 't te kort. Dan had 't zogezeed de goeie maat niet.

Een foto van de familie Adriaansen-de Jong omstreeks 1918. Het echtpaar had 4 zonen en 10 dochters. Mw. M. Schrauwen-Adriaansen staat geheel rechts en moet omstreeks 14 jaar geweest zijn. (foto: coll. mevr. A. Rovers-Schrauwen).

4
Jullie zijn naar de Herels Hei getrokken, maar 't was daar toch heel slechte grond.

Er zat 4-5 gemet goeie grond bij die al zo'n 50-60 jaar in gebruik was. De 1½ gemet hei hebben we impessant mee omgedaan. De bovenste steek moest eraf en de goeie grond, de bruine grond zeiden wij, die moest bovenop. Als je er dan maar wat mest op kon rijden, dan had je redelijk erpels. Het tweede jaar rogge, dat ging ook nog wel, maar je moest 't weer mee hebben.

Kon U met 3-4 koeien de benodigde mest bij elkaar krijgen?

Nee, maar net over de spoorlijn bij de watertoren was 't grote mestplein. De mest van de mensen, de zgn. straatmest werd daar in grote hopen gereden. Voor de gier hadden ze putten staan. Die kon je per kist maar ook per put kopen. Daar gingen zo'n 14-15 kisten in. Maar gier uit de put was altijd wat duurder want dat was betere gier. Dat was afval van mensen uit de stad. De gemeente haalde dat allemaal op. Ik weet nog goed dat ze in Bergen met 'n grote wagen reden met tonnekes erop. Ze brochten de lege tonnekes naar de mensen die zelf geen gierput hadden en de volle namen ze mee terug. Die werden in de grote put op 't plein leeggereken. Dat ging de riolering niet in net als nou. Elke maand was 't openbare verkoping onder toezicht van de notaris. Dan roerden ze in de put om aan de boeren te laten zien wat 'n goeie beir 't was. Ze gingen natuurlijk wel uit de wind staan. En dan werd er geboeien. Er waren misschien wel 40 kaveltjes. 'n Kaveltje straatmest kostte 2-3 gulden en daar zat toch wel 'n kar of 5 aan. Maar daar zat wel veel koolassie bij en papier.

Wat maakte de prijs?

Dat ie goed dik was van de beir. Ik heb er hier in Wouw ook wel eens gehaald. Bij de mensen hier kon je 't voor niks krijgen maar dat speerde altijd zo. Overdag mocht je hier geen beir halen. Om 7 uur 's morgens moest je weg zijn en voor 7 uur 's avonds mocht je niet beginnen.

's Zomers zaten de mensen 's avonds buiten op de pletsen te buurten. Als je dan met de kar voorbij ree dan riepen ze: godverdomme vuile strontboer. Maar als je 't hier voor niks kunt krijgen ga je niet naar Bergen om 't te kopen. Je had er teveel nodig he.

4
Dan was de komst van kunstmest wel 'n uitkomst.

Nou, pas op! De Davervelden waren de eersten die kunstmest verkochten. Dat was perugano. Die kwam uit Peru en die werd per schip naar Nederland vervoerd. Toen hebben de boeren 'n coöperatief opgericht en die gingen ook kunstmest verkopen. Dat was concurrentie. Maar de boeren waren weer wat verder dan de Davervelden en toen kreeg je allerlei kunstmest. Eerst moest je er dit over strooien en dan dat. Nou is alles gemengd en staat de samenstelling op de zakskes. Vader wou nooit van kunstmest horen. De boekert was al lang teniet. De peeën waren al wat duurder. Als je maar wat peeën had dan kwam er in 't najaar weer wat binnen. Maar op die schrale grond in de hei vlotte dat niet al te best. Maar vader zei van schuimaard in de grond worden de erpels mottig. Toen kwam 'n keer een van m'n zwagers thuis. Hij zei vader, nou motte Janne 'ns de peeën in 't zaad laten doen. Hij zei dan zal 't wel gaan. Goed, ik moog 't doen. Ik had al gauw voor wat schuimaard gezorgd, wat kunstmest erbij en nog 'n bietje stalmost en gadvergimme hij had peeën! Ik heb er naderhand nooit meer om hoeven vragen. Nou kun je in de Herels Hei alles verbouwen. Er is van alles om er op te strooien. Als 't nou in de zomer wat droog wordt, kunnen ze sproeien. Ze hebben van voor af aan 'n norton put. Wij moesten 't aan laten drogen en dat gebeurde nog al eens. Daar was geen doen aan. Ik heb nog grond in huur gehad van Kees Beijaarts voor f 8,-- per gemet en 't was eigenlijk nog te veel. Toen zijn we met asperges begonnen. Die hebben graag lochte grond en 't is m'n rijkdom geworden. Asperges waren al lang in de mode maar die velden lagen meer rond Bergen op Zoom. Langzamerhand zijn ze meer naar de Herels Hei gekomen. Op 't lest had ik zo'n vijf gemet. Dat brocht buitengewoon goed op. We hebben wel eens 'n week gehad dat we voor f 1000,-- asperges hadden. Dat was heel veel voor die tijd.

Gingen de mensen uit de hei ook naar de fabriek?

Fabrieken waren er niet zoveel. Je had de IJzergieterij in Bergen op Zoom en de steenfabriek van Daverveldtneven 't spoor als je naar Hoogerheide ree. Er waren er veel van hier die daar leem gingen steken. Die bleven daar 's nachts in schuren slapen. Verschillenden kregen kennis

aan 'n vrouw van die kanten. Die vrouwen kon je er altijd uithalen. Die bleven Hoogerhei's spreken. Die hadden 'n heel andere tongval. Ze droegen ook geen witte mutsen net als de vrouwen hier maar van die cornetmutskes met allemaal glinstertjes erop. De vrouw van Kees Suijkerbuijk, van Kees Raats en van Giel Elst die kwamen allemaal van die kant. Er gingen er van hier ook wel naar Duitsland. In 1914 was dat meest afgelopen. Duitsland had aan België en Frankrijk de oorlog verklaard en Nederland mobiliseerde op 't lest van augustus. Veel mannen die hier al in dienst waren geweest moesten met de eerste gelegenheid naar de plaats die in 't zakboekje stond. Ik weet van 'n pasgetrouwde vrouw die 45 ct. per dag vergoeding kreeg. Wedu-vrouwen die 3-4 kinders hadden kregen wat steun van de kerkelijke en gemeentelijke armen. Veel vrouwen vooral als ze 'n beetje achteraf woonden, gingen 'n bok houden voor de bijverdienste. Overal hadden ze geiten tot in 't dorp toe. Zelfs pastoor de Boer had er twee. Er werd toen nog niet met melk geleurd. In 't najaar gingen ze met de geit naar de bok en dan kreeg zo'n vrouw 25 cent per dekking. Maar stinken die beesten! Ons vader heeft nog wel eens verteld van 'n manneke. Hij kon niet volledig werken. 't Was 'n dwerg. Dat ventje had ook 'n bok en hij had 'n ram. Hij was op Herel naar de kerk gegaan. De mis was uit en je weet dan stingen de mensen buiten nog wat te buurten. Nou had je bij de kerk op Herel vroeger 3-4 van die arduinen stoepen. Daar ging ie bovenop staan en dan riep ie: ik heb 'n bok en 'n ram en nou weet je er alles van. Zo moest dat manneke reclame maken. Ik heb bij Pauw Koenraadt in Kruisland eens 'n varken gekocht, 'n zeug, die was net gewonnen. 'n Varken van mekaant 100 kg en daar betaalde ik f 40,-- voor. Nou had ie maar één big en die ging nog kapot ook. Ik docht in godsnaam. De biggen waren toen toch maar 2½-3 gulden. Maar er moest toch geld binnen komen. Nou kon Nederland bloembollen leveren aan Denemarken. Maar dan moest Denemarken varkens mogen leveren aan Nederland. Toen kregen ze hier voor de varkens nog 16 cent per kg. Ik verkocht 't beest aan de slachter. Ik denk dat ie zo'n 160-170 kg. woog. Het was 'n best varken maar omdat 't 'n zeug was trok ik nog 'n cent per kg. minder. Ik kreeg maar f 37,50 en ik had 'm 4½ maand gehouden.

Mevr. M. Schrauwen-Adriaansen op 18-jarige leeftijd.
(foto: coll. mevr. A. Rovers-Schrauwen).

4

In die tijd zijn er verschillende boeren te niet gegaan. Ze moesten landpacht betalen en aflossen. Maar dat aflossen ging niet meer. Dan nam de bank waar ze 't geld van kregen de boerderij over. In de crisisjaren is er in de Zurenhoek 100 gemet grond van Geluk verkocht voor f 15000. f 150,= per gemet. Geluk was 'n buitengewoon grote onderneming. Alles work bij Geluk, heel de hei. Daar bij de Wouwse Tol was 't allemaal van hem en de grond waar 't Canadees kerkhof ligt en Weltevreden, de kleine Kieviet en de grote Kieviet. Marijn van Geel huurde er grond van, waar nou de camping van z'n zoon ligt. Koke Schijven heeft op 'n boerderij van Geluk gewerkt samen met z'n vrouw moest ie daar de varkens onderhouden. Op 'n andere boerderij had ie koeien staan. Hoeveel hectaren hij had weet ik niet maar 't was ontaard groot. Het is helemaal uit mekaar gegaan. Ik geloof dat Bergen op Zoom dat meest gekocht heeft.

Daarna hebben we de kwaaijaren meegemaakt tussen 1930 en 1940. Toen was er mekaant geen inkomende. Ik had nog al wat huurgrond en dan zeiden ze ik kan niet begrijpen hoe Jan Schrauwen de landpacht kan betalen, zo'n huishouden! Maar we hadden gelukkig wat van 'n suikeromeke getrokken. De eerste keer in '33 van 'n neef van vaders uit Halsteren en de tweede keer van 'n omeke uit Lepelstraat. 't Is in de crisisjaren mooi mee opgegaan. Maar daar trok ik m'n eigen niks van aan. Toen kwam er 'n jaar waarin alles aandroogde. De koeien gaven mekaant geen melk meer. Ik moest eten bijkopen. God, zei ons moeder, d'r kan zo niks van komen. Ik zeg, ik gaan naar de fabriek. Als je op 'n ander werkte trok je kinderbijslag maar 'n zelfstandige kreeg niks. Ik ben naar Richter gegaan en ik trok meer kinderbijslag dan ik per week verdiende. Ik heb er 2½ jaar naar toe gereden. Om de andere week zat ik in de nachtploeg en ik mot zeggen: dat was 't slechtste wat er was. Ik moest ijzer gieten. Er lagen kernen die waren van pèrdemest, vet en nog wat gemaakt. Dat werd gedroogd en daar kwam 't gloeiend ijzer op. Naderhand werden die kernen eruit gehaald en dan waren 't buizen. Maar stienken! en zweten! In de zomer alles uit op 'n hemmeke na en dat was na 'n halfuur waterdeurnat. 's Winters was 't ook warm maar dan moest je 's morgens vroeg naar huis, veel koud.

Een trouwfoto van Jan Schrauwen en Mina Adriaansen, gemaakt op 24 mei 1924. (foto: coll. J.C. Schrauwen).

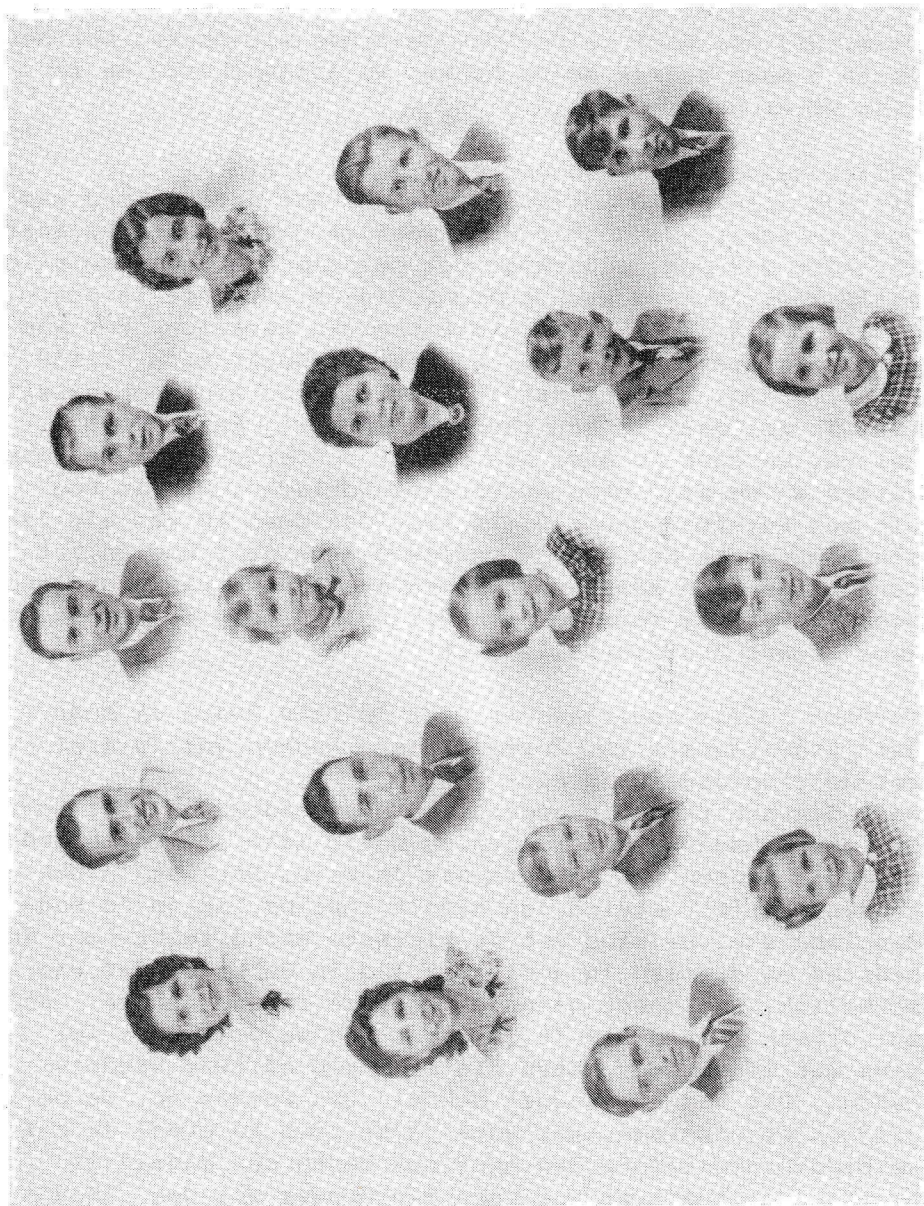
Dan was je half bevroren. Dan lag ik 1½ uur op bed en dan was ik nog niet warm. En toen kreeg ik ischias. Maseland kwam. Hij zei daar motte toch maar mee uitschere. Dat heb ik toen maar gedaan en zo hebben we aangemokkerd en zo zijn we er gekomen.

Jullie hadden intussen een heel groot gezin.

Bij ons zijn er 16 in leven geweest. Het eerste kind was veel te zwaar. De dokter dacht dat ie 't zelf afkon, maar 't heeft 2-3 uur geduurd en dat met die instrumenten allemaal. Toen 't kwam was 't dood. Bij de volgende is ons moeder in 't ziekenhuis in Steenberg befallen. Het was net voor Kerstmis. Ze zei, ge weet 't duurt toch altijd 'n halve dag, ik denk dat ik maar bij jou achterop ga zitten. Ik zei maar ik kan toch wel 'n gerij krijgen. Nee, zei ze, we doen zo maar aan. Ze is achterop de fiets gaan zitten en we zijn naar Steenberg gereden. Het is nog net met Kerstmis geboren. Ik zei, dat doen ik van m'n leven niet meer. Nou had 't onderweg eens door moeten zetten. Later toen Maseland gekomen is zijn we naar Maseland gegaan. Dat was toch wel makkelijker en toen is ze ook 'n keer of wat thuis befallen.

Dachten jullie nooit als er weer 'n baby kwam, ik hoop dat 't de laatste is. Zoveel ruimte hadden jullie niet met de grootouders in huis.

Nee, dat heb ik nooit gedacht en ons moeder ook niet hoor. De ruimte hadden we hard genoeg nodig maar in iedere bedstee bij mensen met kinders was 'n krib. Dat was 'n bak tennen aan 't voeteind, en aan 't kopeind had je 'n beddenplangeske. De wieg met de kleinste stond recht voor de bedstee en die van 'n goei jaar lag in de krib. dat was makkelijk. Het moest gaan hè. Maar ze lagen toch wel eens met drieën in bed als 't 'n groot bed was. Ik kwam wel eens met mensen te praten die maar een of twee kinders hadden. Dat had je vroeger ook al. Dan zeiden ze, we begrijpen er niks van. Wat geef je ze toch te eten? Ik zei, we bidden nog iedere dag geef ons heden ons dagelijks brood en er heeft er nog geen één honger geleden. In d'n oorlog ook niet hoor. Er waren erpels met savooi ofwel slaai of 't een of ander. En er was gebakken spek. Het was vlak na de oorlog. We hadden nogal wat kippen. Toen

Nevenstaande foto werd gemaakt als herinnering aan het 25-jarig huwelijksfeest van Jan en Mina Schrauwen (Johannes Cornelius Schrauwen en Philomena Agnes Adriana Adriaansen) op 14 mei 1949.

Bovenste rijd v.l.n.r. : Anny - Frans - Fons - Janus en Corry

2e rij: Jaantje - Jan Schrauwen - Els - Mina Schrauwen-Adriaansen - Gerard

3e rij: Bart - Guus - Agnes - Piet - Toon

4e rij: Jeanne - Jan - Mieke

foto: coll. mevr. A. Rovers-Schrauwen.

Het echtpaar vierde op 14 mei 1984 de diamanten bruiloft.

Jan Schrauwen werd op 21 maart 1900 te Heerle geboren. Hij is een zoon van Gerardus Schrauwen en Cornelia van Oers. Mien Adriaansen werd op 29 juni 1904 geboren in Kruisland. Zij is een dochter van Adrianus Adriaansen en Joanna de Jong.

kwamen ze van de belasting. Hij zei, vorig jaar had je 100 kippen. Nou heb je er 100 bij en er staan er toch maar 100 aangegeven. Hij zei, dat begrijp ik niet. Ik zei, als wij gaan eten dan hebben wij beslist 2 kippen nodig voor heel 't huishouden. Reken nou 'ns dat dat twee keer per week gebeurd, dat is 4 kippen. Dat is 25 weken en ze zijn op. Ja, daar kon ie niks op zeggen. Ik had er daarom wel wat verkocht maar dat hoefde ik hem toch niet te vertellen... Ik zei wel 'ns, ik ben de rijkste man van Wouw geweest. Dan keken ze me aan. Dan dochten ze en dan zo'n boerke en dan nog gaan werken. Dan zeiden ze, leg dat dan eens uit.. Het was na d'n oorlog. Iedereen moest 't oud geld inleveren en dan kreeg je per persoon 'n nieuw tientje terug. Er waren bij ons toen nog maar 14 kinders en dan wij erbij. Dus ik kreeg f 160,-- en verdomd ik was de rijkste man van Wouw. Goortje Buermans had 13 kinders, die kreeg f 150,--. En Jozef Luijks, die waren maar met z'n tweeën, die kreeg f 20,--. Toen waren de rollen omgekeerd. Leon Rampart van "de Kroon" kwam me nog proficiat wensen. Ik ben maar niet meer bij 'm aangeweest. Ik docht ons moeder zal blij genoeg zijn met 't geld.

*Er moest bij jullie veel gewassen en gestreken worden.
Hadden jullie in de Herels Hei electriciteit?*

Nee. Wij hadden thuis gewoon pieterolielampen en stallantaarns. Vroeger konden de mensen in 't winkeltje pieterolie halen. Bij Verhoevens verkochten ze pieterolie en bij ons thuis. Bij ons stond 't vat niet in de winkel, maar in de schuur. Het mocht daar eigenlijk niet staan want 't was brandgevaarlijk. Bij Verhoeven hadden ze 'n bus van 100 liter. Daar stond 'n pomp op. Dan konden ze zo pompen. Wij moesten 't uitscheppen met zo'n litermaat en dan door 'n trechter in de bus gieten. Maar stienken als de mieter hè... Als je met die pieterolie bezig geweest was, moest je eerst je handen af gaan wassen. Maar met 'n pomp klaste je niet zoveel. Later is de pieterolieboer gaan rijden. Dat was wel concurrentie maar dat vonden ze niet zo erg. Ze waren veel te blij, dat ze van de vuiligheid vanaf waren. Vader en moeder woonden bij ons in en die waren bang van electriciteit. Nou kostte 't nog al wat ook, want we zaten nogal achteraf. Het was allemaal nog op palen aan-

gelegd. Ik denk dat er zeker 7-8 palen van Petrus Pels naar ons toe liepen. Vlak na de oorlog was er veel van de electriciteit kapot. Overal lag er draad. Ik heb palen gehaald en met die draad hebben we bij Petrus Pels aan mogen sluiten. Toen hadden we toch een of twee lampen. Later is 't officieel aangelegd. Ons mannen waren aankomende. Die wilden ook wel eens 'n radio horen en toen hebben we 'n radio gekocht.

Jullie Anneke vertelde dat U altijd nog tijd had om met de kinderen te spelen.

Ja, maar dat was meestal zondags. Dan gingen we "ulle-krauwen". We maakten overal op de waarf kuiltjes en daar stond iemand met 'n grote musterdklippel bij. Eén man zonder kuiltje had 'n bal en die moest proberen om die bij die anderen in de kuil te slaan. Die was dan af om zo te zeggen. Dansen deden we ook. Ons meiden hadden vriendinnen en ons mannen kameraden. Het gebeurde dat er wel 10 of 12 binnenzaten. Er was er één bij die kon goed mondharmonica spelen. Dan werd er wat kaarsvet op de vloer gesnipperd en dan aan 't dansen hè. En dan moesten vader en moeder ook meedraaien. Dat waren toch plezierige dingen. Maar de kinders hingen 't meest aan moeders hoor. Moeder regelde alles. Ik bemoeide me er niet mee. Ik docht, 't marcheert toch.

Als de kinderen stout waren had U dan bepaalde straffen?
Nee, ik weet nie dat ik er van z'n leven één afgerammeld of geslagen heb. Dat geloof ik nie. Ik keek wel eens lelijk en ik zei, dat mag niet of zo. Ik weet nog wel, ons Jaantje was al 'n jaar of zes. Ik had zo'n klein piramide-bomeke met mooie appels eraan. Het jaar tevoren hadden ze ze allemaal afgeplukt en opgegeten eer ze rijp waren. Toen was er ook nog niet zoveel fruit als nou hè. Ik nam 3-4 van de kleine mannen mee en ik zei, kom nou gaan we naar de appeltjes kijken. Ik zeg, en die zijn allemaal voor jullie. Maar ge mot ze eerst rijp laten worden en dan plukken we ze af. Ze zeien, ja vader. 14 Dagen naderhand kwam ik er weer bij. Ik zei tegen ons moeder, nou motte komme kijke... Ge weet hoe kinders zijn hè. Ze hadden uit iedere appel 'n stuk gebeten... Ik heb niks gezegd en ik heb ze gewoon laten hangen.

Jan Schrauwen en Mina Schrauwen-Adriaansen op resp. 88- en 84-jarige leeftijd. De foto werd gemaakt in mei 1988 op een kamer in Leonardushof te Wouw, waar ze sinds april 1988 wonen. (foto: coll. mevr. A. Rovers-Schrauwen).

Hadden jullie 'n idee wat de kinderen zouden kunnen gaan doen?

Eigenlijk niet. Er was er één bij, die was wel voor de boerderij. De anderen hebben we allemaal 'n ambacht laten leren. Maar als ze vrij waren, moesten ze thuis ook nog 'n bietje helpen. Achterop was ik veel blij, dat ze 'n vak kenden. We hadden 9 jongens. Je kunt ze toch allemaal niet achter ene perdestert hangen.

Waar heeft U Uw vrouw leren kennen?

Thuis. Lauw de Kok ging met 'n zuster van haar. Hij zei, Jan ge mot eens meegaan. Daar is er nog wel een over. Het was zo 'n groot huishouden, 10 meskes en 4 jongens. Ik ben meegegaan en 't is blijven houden. Je mocht toen niet direct binnenkomen. Dat heeft wel 'n paar maanden geduurd. Ze woonde aan de Holterbergseweg in de Wildehoek. Dan zette ik m'n fiets zondags bij 't café van de vader en moeder van Dientje Schrauwen die met Kees Lauwen getrouwd is en dan gingen we te voet naar de Wildehoek vrijen. In '24 zijn we getrouwd. Vader en moeder werden al wat ouder en die hadden gère dat we daar bij kwamen wonen. Ze zijn in 't voorkamertje gaan wonen en wij hadden d'n huis en de keuken.

Waar zijn jullie getrouwd?

We zijn in Steenberg en voor de wet en in Kruisland voor de kerk getrouwd. 's Morgens om 8 uur. Dat was algemene mode. De vaders en moeders van weerskanten waren erbij en 'n paar broers en zusters. En dan was er 'n beetje feest bij de vrouw thuis.

Jullie trouwfoto is heel mooi.

Die is 8 dagen nadien gemaakt. We zijn toen met de fiets naar Roosendaal gereden en daar hebben we bij 'n fotograaf in de straat waar vroeger de Antoniuskerk stond, 'n foto laten maken.

Er zijn verschillende kinderen naar Canada geëmigreerd.

Ja, onze Janus en onze Frans moesten als soldaat naar Indië. Eer ze weggingen werden ze door de burgemeester toegesproken. Hij zei, mannen, nou gaan jullie naar Indië en

Deze foto werd gemaakt op 21 juli 1988 toen Jan Schrauwen een bezoek bracht aan zijn zoon Janus in Canada. V.l.n.r.: Pieter met achterkleinzoon Christoph, Jan Schrauwen, Janus Schrauwen en Michael met achterkleinzoon Eli. (foto: coll. A. Rovers-Schrauwen)

4

dat is toch heel wat. Maar als jullie terugkomen zal ik zorgen dat er 'n huis voor jullie is. Twee jaar nadien kwamen de mannen terug. Overal stonden erepoorten met WELKOM THUIS erop. De harmonie die kwam. Zo werden die mannen ontvangen. De burgemeester hield 'n kort toespraakje. Hij zei...maar ik kan m'n belofte niet houden, want ik heb geen huis voor jullie. En dat zat scheef hè, 't waren mannen van toch al 22-23 jaar. Gelukkig hadden ze direct werk, maar 't aardde hier niet meer, zei onze Janus. Hij zei, we zouden wel naar Canada gaan. Onze Frans was er ook voor en onze Fons ging ook mee. En ik kon ze geen ongelijk geven. Van meester Versijp kregen ze Engelse les en zo zijn ze naar Canada vertrokken. Ons moeder en ik hebben ze naar de boot gebracht. Later schreef onze Janus, één Engels woord is meer waard dan 'n dollar. Als ze op 't werk gecommandeerd werden, moesten ze 't verstaan hè, en ze moesten antwoord kunnen geven. Maar dat was maar 'n maand of ettelijk en ze waren er mee weg hoor.

Hebben jullie zelf er nooit aan gedacht om te emigreren?
Ja, ik heb wel plannen gehad. Ik ben er nog voor naar Tilburg naar de NCB geweest. Die man zei, ik zal 't je eens uitleggen. Je hebt 'n groot huishouden. Je kunt er naar toe en dan kun je bij de boer gaan werken want direct 'n hoeft kopen dat kan niet. Hij zei, maar jouw zoons die hebben allemaal 'n ambacht. Jij kunt zogezeed in Roosendaal zitten en jouw zoons kunnen in 's Hertogenbosch terecht komen, want 't is 'n buitengewoon groot land hè. Toen ben ik er maar vanaf gestapt. We waren eigenlijk al te oud ook. We zijn er wel 'n paar keer naar toe geweest. D'n eerste keer in '66. Ik was toen 66 jaar. Toen is mijn vrouw ook meegeweest. De tweede keer is 'n jaar of 8 geleden.

In juli bent U samen met jullie Anneke voor de 3e keer geweest en nou bent U 88.

Ja, John, de zoon van onze Frans, trouwde en daar moesten we naar toe. De pater die de mis deed stond er van te kijken. Hij zei, zo oud en dan nog komen. De bruiloft was buitengewoon. We kwamen niks te kort. Daarna zijn we nog 'n paar dagen bij onze Janus geweest en bij Jeanneke, de

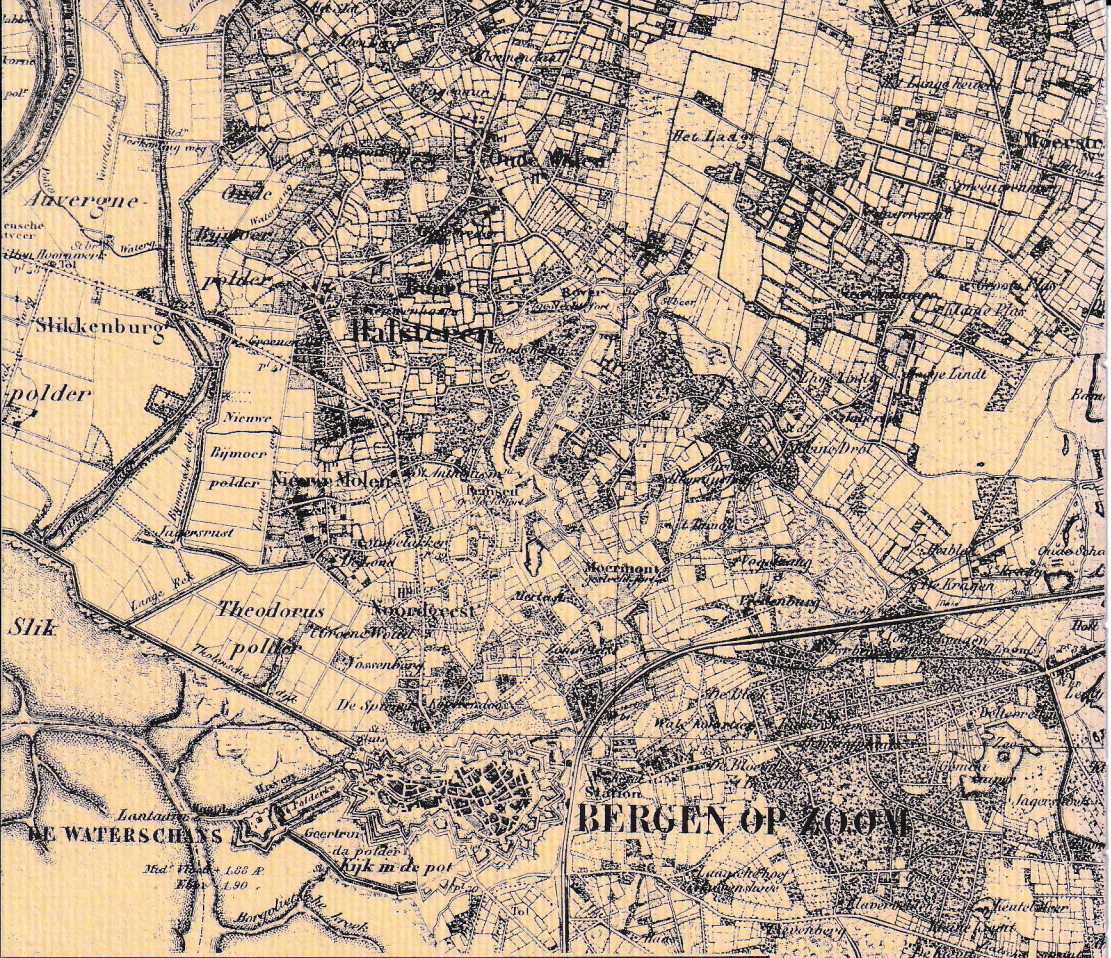
4
vrouw van onze Frans en bij z'n oudste dochter. Ik voelde me d'r helemaal thuis en zullie zijn blij dat ge d'r bent. Ik zei ik denk dat 't nou wel de leste keer is dat ik hier zijn. Wat, zei mevrouw van Dam, ze komt uit Roosendaal maar ze woont al 30 jaar in Canada. Ze zei, verlee jaar is er hier nog een geweest van 92. Ik zei nou, als ik 't haal, dan kom ik over 4 jaar terug.

En wat vonden de kinderen in Canada ervan dat jullie in 't bejaardenhuis zitten?

De mannen zijn blij. Ze zeiden, nou is moeder goed be-waard.

Oudenbosch, september 1988.

HENNIE SIMONS

Deze uitgave werd mede mogelijk
door financiële steun van de
Rabobank „Wouw - Kruisland”

